

Jaarverslag 2018

Nationale
Monumenten
organisatie

Colofon

Omslagfoto: Fort bij Vechten
tekst: Robert Quarles van Ufford,
directeur NMO
vormgeving: Thijs van Roon,
tmvanroon.nl
Beeld: JvD, GvR, TvR

contact: Daam Fockemalaan 22
3818 KG Amersfoort
033 760 0264

24 mei 2019

Inleiding

In dit document treft u het jaarverslag aan van de Nationale Monumentenorganisatie over het jaar 2018. Dit jaar stond in het teken van het ontwikkelen en lanceren van het Nationaal Monumentenportaal, de verwerving van de Oostkerk in Middelburg en de eerste jaargang van de Training Effectief Monumentenbeheer. Deze nieuwe leergang blijkt te voorzien in een grote behoefte. Dat laatste geldt ook voor de nieuw geïntroduceerde NMO NU-bijeenkomsten die goed worden bezocht. Voorts ging in 2018 de nodige aandacht uit naar monumenten en monumentale complexen die geen vanzelfsprekend vangnet hebben, zoals het bijzondere monumentale complex Veenhuizen. Partijen in het monumentenveld weten de NMO steeds beter te vinden. Dankzij de sociale media wordt de NMO ook beter zichtbaar bij het publiek.

Sassenpoort, Zwolle

Inhoud

INLEIDING	3
<i>Over de nmo</i>	6
<i>Visie en Missie</i>	6
<i>Historie en huidige situatie</i>	6
STRATEGISCHE SPEERPUNTEN	7
<i>Dienstverlening ten behoeve van NMo-leden</i>	7
<i>Kennisdeling en netwerk</i>	8
<i>Verwerving en het organiseren van het beheer van monumenten</i>	9
<i>Vermogensbeheer</i>	9
DIENSTVERLENING	10
<i>Nationaal Monumenten Portaal (NMP)</i>	10
<i>Collectieve (Her)taxaties</i>	11
<i>Kennisdeling en Netwerk</i>	12
<i>NMo NU bijeenkomsten algemeen</i>	12
<i>Training Effectief Monumentenbeheer</i>	14
<i>Sociale media</i>	15
VERWERVING EN ORGANISEREN DUURZAAM BEHEER MONUMENTEN	16
<i>Oostkerk, Middelburg</i>	16
<i>Veenhuizen</i>	17
<i>Portefeuille Stadsherstel Midden- Nederland</i>	17
VERMOGENSBEHEER EN FINANCIEN	18
<i>Vermogensbeheer</i>	18
<i>Financiële instrumenten</i>	19
<i>Koersrisico</i>	19
<i>Valutarisico</i>	19
<i>Kredietrisico</i>	19
<i>Liquiditeitsrisico</i>	20
<i>Financiën algemeen</i>	20
<i>Contributies 2018</i>	21
<i>Audit, accountant</i>	21
ORGANISATIE	21
<i>Lidmaatschap Landschappen</i>	21
<i>Landelijke Federatie Behouden Huis (LFBH)</i>	21
<i>Bestuur en directie</i>	22
<i>Governance</i>	22
<i>Huisvesting</i>	23
<i>Uitbreiding personeel</i>	23
<i>FIM</i>	23
<i>AVG</i>	23

RISICOPARAGRAAF	24
<i>Strategie</i>	24
<i>Beleggingen</i>	24
<i>Overig</i>	24
<i>Operationele activiteiten</i>	24
<i>Financiële positie</i>	25
<i>Financiële verslaggeving</i>	25
<i>Wet- en regelgeving</i>	25
VOORUITBLIK 2019	26
<i>Begroting 2019</i>	26
JAARREKENING 2018	
1.1 <i>Balans per 31 december 2018</i>	29
1.2 <i>Staat van baten en lasten over 2018</i>	31
1.3 <i>Toelichting op de jaarrekening</i>	36
1.4 <i>Toelichting op de balans</i>	37
1.5 <i>Toelichting op de staat van baten en lasten</i>	43
2. <i>Overige gegevens</i>	
2.1 <i>Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat</i>	48
2.2 <i>Controleverklaring</i>	49

OVER DE NMO

Visie en Missie

De Nationale Monumentenorganisatie (NMo) richt zich, ten behoeve van het behoud van het cultureel erfgoed voor toekomstige generaties, op het verenigen van organisaties op het gebied van monumentenbeheer in Nederland. Daarmee voorziet de NMo sedert haar oprichting in een grote behoefte aangezien de Nederlandse monumentenwereld van oorsprong versnipperd is. Naast de Rijksoverheid en enkele tientallen grotere gespecialiseerde of geografisch gesegmenteerde organisaties, zijn de Nederlandse monumenten in het bezit van gemeenten en vele kleine organisaties, stichtingen of particulieren. Voor sommige typen monumenten bestond tot de komst van de NMo geen of nauwelijks opvangmogelijkheid.

De NMo richt zich uitdrukkelijk op de lange termijn, waarop het duurzaam (doen) beheren en exploiteren van monumenten die belangrijk zijn voor toekomstige generaties het uitgangspunt vormt. De NMo bundelt daarbij krachten en creëert schaalvergroting van die elementen die de monumentenwereld beter en efficiënter maken.

De NMo beperkt zich daarbij niet tot een bepaald thema of een bepaalde geografische regio, waarmee het zich onderscheidt van de andere monumentenorganisaties. Daarbij heeft de NMo enkele kenmerken die vergelijkbaar zijn met de National Trust in Engeland.

Historie en huidige situatie

Tegen die achtergrond vormden in 2013 een aantal grote monumentenorganisaties de stichting ter oprichting van de Nationale Monumentenorganisatie met het doel de krachten te bundelen. In datzelfde jaar gaf de Rijksoverheid te kennen een substantieel pakket Rijksmonumenten te willen afstoten en dit wellicht bij een op te richten NMo te

willen onderbrengen. In april 2014 werd de NMo officieel opgericht in de vorm van een vereniging. Om mogelijke conflicten met de statutaire doelstellingen van de individuele leden te vermijden, werd in juni 2014 een separate Stichting Monumentenbezit (SMB) opgericht om het eigendom en beheer van de te verwerven monumenten onder te brengen. Doel, functie en governance voor beide organisaties werden voor de oprichting in statuten vastgelegd.

De Tweede kamer stemde op 8 december 2015 definitief in met de overdracht van de 29 monumenten aan de NMo. Deze werd op 15 januari 2016 geëffectueerd. Deze acquisitie zorgde voor een vliegende start van de NMo. Volume, kwaliteit en schaalgrootte van dit pakket maken dit duidelijk. Het gaat hierbij met name om:

1. de methodiek en kennis die gebruikt is bij de verwerving van het pakket,
2. de grootte van de meegekregen instandhoudingsvergoeding die professioneel vermogensbeheer mogelijk maakt en
3. de schaalgrootte van het pakket die het creëren van een professionele beheersorganisatie mogelijk maakt.

Het vermogen ten behoeve van de instandhouding van de 30 monumenten wordt vanuit de NMo beheerd door drie landelijke vermogensbeheerders. De NMo-Beleggingscommissie monitort de wijze waarop de beleggingsmandaten van deze vermogensbeheerders worden uitgevoerd. De richtlijnen voor het beheer van het vermogen zijn vastgelegd in een Beleggingsstatuut.

De hoogte van de noodzakelijke instandhoudingsvergoeding is op basis van de kennis en ervaring van de leden per monument bepaald. Uit het vermogen ontvangt de SMB een vast en zo mogelijk te indexeren jaarlijks bedrag ter dekking van dagelijks en langjarig onderhoud. Ook de

NMo ontvangt hieruit jaarlijks een bedrag ter dekking van haar organisatiekosten.

De portefeuille van de 30 monumenten is ondergebracht bij de SMB. Deze stichting zorgt voor de uitvoering van de exploitatie en het onderhoud. De NMo is het aanspreekpunt voor acquisitie van nieuwe monumenten, die daarna kunnen worden ondergebracht in de SMB of bij leden van de NMo. De SMB beschikt over de kennis inzake beheer en exploitatie van monumenten en zij kan daarnaast gebruik maken van de bij de leden van de vereniging NMo aanwezige kennis en kunde.

STRATEGISCHE SPEERPUNTEN

In haar meerjaren strategische plan richt de NMo zich op vier strategische speerpunten:

- Dienstverlening ten behoeve van de NMo-leden;
- Kennisdeling en netwerk;
- Verwerving en het organiseren van duurzaam beheer van monumenten;
- Vermogensbeheer.

Foto: BOEi

Dienstverlening ten behoeve van NMo-leden

De NMo beheert en ontwikkelt diensten die het efficiënter en mogelijk beter kan leveren dan de individuele leden of andere organisaties, zoals collectieve

taxaties, inspecties en second opinions. Tevens kunnen afspraken gemaakt worden over planning en uitvoering van restauratiewerkzaamheden van objecten (voor derden), beheer en regulier onderhoud van monumenten, juridische en financiële kennis.

Er wordt naar gestreefd om de herbouwwaarde- en marktwaardetaxaties die de leden uitvoeren zoveel mogelijk via de collectieve taxatiedienst van de NMo te laten lopen. Hiervan wordt door de leden veel gebruik gemaakt. Daarbij wordt onderzocht of andere partijen dan leden gebruik zouden kunnen maken van deze dienst.

In december 2018 is voorts het Nationaal Monumenten Portaal (NMP) gelanceerd. Dit is in eerste aanleg een vraag- en aanbodwebsite voor koop en verhuur van monumenten. Het bevat tevens relevante informatie voor duurzaam beheer en bezit van monumenten. Het NMP verbindt erfgoedpartijen en maakt daarnaast voor een breder publiek de erfgoedwereld inzichtelijk. Zo kunnen alle Nederlanders, naast de vraag- en aanbodwebsite en relevante informatie voor duurzaam bezit en beheer van monumenten, kennis nemen van de diverse overnachtings- en evenementenlocaties in monumenten alsmede de uitgebreide activiteitenagenda op het portaal die de erfgoedactiviteiten van alle deelnemers aan het portaal inzichtelijk maakt.

Het genereren van inkomsten uit het NMP is essentieel om nieuwe activiteiten van de NMo mogelijk te maken. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar het ontsluiten van informatie van alle Rijksmonumenten in Nederland voor het publiek. Deze informatie zal dan gekoppeld kunnen worden aan het reeds bestaande aanbod op het portaal, waardoor de Rijksmonumenten op het portaal, als vraag en aanbod, overnachtings- of evenementlocatie toegankelijker en inzichtelijker worden. Hiermee beoogt de

NMo passend gebruik van monumenten > te stimuleren en tevens de belangstelling en kennis van Rijksmonumenten onder het publiek te vergroten. Ook de toegankelijkheid voor jongeren en vrijwilligers is een aandachtspunt.

Kennisdeling en netwerk

Het delen van kennis en ervaring over monumentenbeheer bevordert samenwerking tussen de leden en komt daarnaast ook de monumentensector als geheel ten goede. De uitwisseling van inhoudelijke kennis en de samenwerking tussen monumenten beherende organisaties is vooral operationeel en praktisch gericht. Tijdens de 4 tot 5 NMo NU kennisbijeenkomsten per jaar worden actuele onderwerpen uit de erfgoedpraktijk besproken. In 2018 trokken deze bijeenkomsten doorgaans 70 - 100 deelnemers uit het monumentenveld per keer. In 2019 zijn inmiddels alle NMo NU bijeenkomsten ingepland.

Tevens wordt in 2019 de tweede editie georganiseerd van de Leergang Effectief Monumentenbeheer. De eerste editie werd eind 2018 succesvol afgerond door 12 deelnemers. De training is per onderdeel en opnieuw na afloop grondig geëvalueerd en waar nodig aangepast en uitgebreid. Bij voldoende belangstelling zal ook in de jaren 2020 en 2021 een dergelijke training worden georganiseerd (derde en vierde editie).

In goed overleg met de monumentensector kan de NMo zich op termijn breder ontwikkelen tot een platform voor de gehele sector door krachten te bundelen waar sprake is van gedeelde belangen en door samenwerking te zoeken waar dat kan. Goede externe communicatie is daarbij essentieel. De NMo streeft er voorts naar om belangstelling voor monumenten te creëren bij het publiek. Waar mogelijk ontplooit en

ondersteunt de NMo initiatieven die de publieke aandacht voor monumenten vergroten.

Verwerving en het organiseren van het beheer van monumenten

Overheden zien het beheer van monumenten, die doorgaans hoge instandhoudingskosten kennen, veelal niet meer tot hun kerntaak. Dit gold allereerst voor de 29 monumenten die begin 2016 van het Rijk werden verworven, maar we zien deze tendens ook bij lagere overheden. De NMo richt zich erop het logische aanspreekpunt te worden voor het afstoten van monumenten door overheden. Het is een alternatief dat aanslaat in deze tijd waarin overheden enerzijds willen afslanken, maar anderzijds een antwoord willen zien op de grote belangstelling van het publiek voor cultureel erfgoed.

De NMo richt zich ook op de verwerving van nieuwe (portfolio's van) monumenten. De strategie is daarbij dat de SMB in beginsel de monumenten opneemt die niet efficiënter bij leden geplaatst kunnen worden of waarvan de eigenaar wil dat deze bij de SMB worden geplaatst. NMo en SMB accepteren in beginsel alle typen monumenten, maar streven wat exploitatie betreft een evenwichtig portfolio na.

Vermogensbeheer

Bij verwerving van monumenten streeft de NMo ernaar om fondsen te verwerven die duurzame instandhouding en exploitatie mogelijk maken. De NMo voert over het verworven vermogen, dat immers in vele gevallen voor de eeuwigheid is, een professioneel vermogensbeheer. Daartoe zijn drie goed aangeschreven vermogensbeheerders gemandateerd die volgens de richtlijnen in het eerder

genoemde Beleggingsstatuut zorgen voor een optimaal vermogensbeheer en rendement. Uitgangspunt voor nieuwe acquisities is de financiering van exploitatietekorten door middel van een door verkoper ter beschikking te stellen instandhoudingsvergoeding. Beoogd het belegd vermogen minimaal op peil te houden en voldoende rendement te behalen om aan de uitgavenverplichtingen te kunnen voldoen overeenkomstig de in het Beleggingsstatuut vastgelegde *spending rule*.

DIENSTVERLENING

Nationaal Monumenten Portaal (NMP)

In technische zin is in de periode januari - april 2018 de eerste fase van de bouw van het NMP afgerond. Daarbij is duidelijk geworden dat het portaal nog een aantal additionele verbeterlagen behoefde om zo efficiënt en doelgericht mogelijk te voldoen aan de behoeften van de gebruiker. Hiertoe zijn bijvoorbeeld een aantal API-koppelingen gerealiseerd zodat de informatie op het portaal continu up-to-date wordt gehouden. In fase 2 van de bouw van het NMP (mei-november) zijn deze API- en andere koppelingen tot stand gekomen. In de laatste twee maanden van deze tweede fase (oktober en november) is het portaal getest. Hierbij is o.a. gewerkt met een extern testpanel.

Op 6 december 2018 is het Nationaal Monumenten Portaal live gegaan. Het

portaal maakt monumenten die te koop of te huur zijn, overnachtingslocaties, evenementenlocaties, activiteiten in en om monumenten en informatie voor eigenaren online toegankelijk, voor iedereen. Bij de lancering waren een 20-tal makelaars gekoppeld aan het NMP. Hiermee stond in december het aanbod van monumenten te koop/te huur op ruim 140 monumenten. Dit is inclusief bedrijfsonroerend goed.

Het NMP is een concrete uitwerking van de rol van de NMO als verbindende organisatie in de monumentensector. Door vraag en aanbod te verbinden ontstaat op één centrale plek contact tussen publiek en organisaties. Dit is nodig om te voorkomen dat monumenten leeg komen te staan en uiteindelijk teloorgaan.

Vanuit de leden is zoveel mogelijk content aangeleverd en zichtbaar gemaakt op het NMP. Door de koppeling met Buitenleven

Nationaal Monumenten Portaal
voor iedereen die een monument wil beleven, kopen of huren.

Ik wil:

TE KOOP - TE HUUR **OVERNACHTEN** **LOCATIEVERHUUR**

OVERNACHTEN
Verblijven in de meest karakteristieke monumenten.

TE KOOP/TE HUUR
Doorzoek het aanbod van Nederlands mooiste monumenten.

LOCATIEVERHUUR
Bijeenkomen op de mooiste monumentale plekken van Nederland.

IK HEB EEN MONUMENT
Praktische tips voor eigenaren.

ACTIVITEITENAGENDA
Activiteiten in en om monumenten bij jou in de buurt.

Vakanties en de Locatiecentrale is een groot deel van de overnachtingslocaties en evenementenlocaties, zoals deze worden aangeboden door de leden, op het NMP te zien. Monumenten te koop/te huur zijn door de individuele leden per e-mail toegestuurd en handmatig op het portaal gezet of via de betreffende makelaar/rentmeester op het portaal terechtgekomen.

Daarnaast zijn in 2018 nog enkele “preferred partners” aangesloten: Van Lanschot, Van Draeckenburgh en We Have a Plan. Van Lanschot heeft op 17 mei een contract ondertekend voor een periode van 3 jaar. Van Draeckeburgh heeft op 17 oktober een contract ondertekend voor een periode van 3 jaar. Op 1 juni is We Have a Plan voor een periode van 1 jaar ‘preferred partner’ geworden.

Voor de aan het portaal deelnemende makelaars zijn in 2018 diverse bijeenkomsten georganiseerd om hun deelname te promoten en faciliteren. Hieruit is veel nuttige terugkoppeling verkregen die zoveel mogelijk is meegenomen in het verder verbeteren van het portaal.

Tot slot is in 2018 het strategisch marketingplan verder uitgewerkt in een actiegericht communicatieplan. Hierin is in de tijd uitgezet welke actie op welk moment moet worden ondernomen om het NMP als product en merk krachtig in de markt te zetten vanaf het moment van lancering. Vanaf eind november is gestart met deze doorlopende communicatiecampagne. In de dagbladen, op tv en op de radio is in december 2018 de nodige aandacht gegenereerd rondom de lancering van het portaal. In de periode tussen de lancering van het portaal op 6 december 2018 tot en met 31 december 2018 hebben 7.355 personen het portaal bezocht. De bezoekers bleven gemiddeld 04:55 minuten op het NMP. Van de

7.355 personen hebben 1.708 personen doorgeklikt op een link die naar leden of partners van de NMo gaat.

Collectieve (Her)taxaties

Ook in 2018 hebben de leden van de NMo veelvuldig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via de NMo herbouwwaardetaxaties en marktwaardetaxaties te laten uitvoeren.

De aangeboden taxatiedienst wordt voor een periode van 2 jaar uitgevoerd door Cushman & Wakefield. Een zorgvuldige selectieprocedure heeft tot de gunning aan Cushman & Wakefield geleid. Leden van de NMo melden hun taxaties eenvoudig per e-mail aan bij de NMo waarna deze, na bevestiging van de opdracht, worden uitgezet bij Cushman & Wakefield. Vanwege de landelijke dekking van dit taxatiebureau kunnen taxaties overal in het land snel worden uitgevoerd. Om de efficiency en snelheid nog verder te vergroten kunnen NMo-leden hun taxaties ook jaarlijks gebundeld naar regio aanleveren. De rapportages worden na de taxaties snel en op overzichtelijke, gestandaardiseerde wijze aangeleverd en na goedkeuring definitief gemaakt. De kwaliteit van zowel de taxaties als de rapportages samen met de slagkracht in de uitvoering maken de collectief georganiseerde taxaties tot een aantrekkelijke dienst voor de leden. Leden die van deze vorm van dienstverlening in 2018 gebruik maakten waren: Vereniging Hendrick de Keyser, Stadsherstel Utrecht en Staatsbosbeheer. Ook de Stichting Monumenten Bezit benutte de taxatiedienst voor zowel herbouwwaarde- als marktwaardetaxaties.

KENNISDELING EN NETWERK

NMo NU bijeenkomsten algemeen

In 2018 organiseerde de NMo vier kennisbijeenkomsten onder de nieuwe naam NMo NU. De bekendheid van de bijeenkomsten, en daarmee het aantal deelnemers, groeit. Gemiddeld namen zo'n 80-100 deelnemers deel per bijeenkomst. Er is duidelijk behoefte aan een behandeling van actuele en vernieuwende onderwerpen op vaste momenten in het jaar. De NMo NU-bijeenkomsten voorzien hierin. De vier onderwerpen die in 2018 aan bod kwamen waren:

*NMo NU 6 **Virtual reality & serious gaming: het profijt voor monumenten.***

Met indrukwekkende voorbeelden werden in de Blokhuispoort in Leeuwarden de mogelijkheden van deze nieuwe technologie gepresenteerd. Er kan veel, tot in de kleinste details, maar het moet een middel blijven en geen doel op zich worden. Dan kunnen monumenten er inderdaad profijt van hebben. Middels serious gaming

kunnen jonge en nieuwe doelgroepen op aansprekende wijze worden betrokken bij monumenten.

*NMo NU 7 **Verrassend rood in het groen: van verscholen geheim tot verbindende schakel in het historisch landschap.***

Deze NMo NU vond plaats bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Praktische voorbeelden laten zien hoe rood erfgoed op hele verschillende manieren als verbindende schakel in het groene erfgoed kan functioneren. Achtereenvolgens: een voorbeeld waarin de kracht van de regio leidend is bij het in stand houden van een netwerk van buitenplaatsen (Noordelijke Lustwarande), een voorbeeld waarbij de kracht van binnenuit juist centraal staat (Buitenplaats Elswout), een voorbeeld waarbij de kracht van een kleine organisatie juist is benut om tot een vernieuwend idee te komen (Bosbrasserie In De Sluis) en een voorbeeld waarbij de kracht ligt in een maatwerk aanpak op onderdelen van

NMo NU bij het Stadsarchief Amsterdam

een groter geheel (Waterloopbos).

NMo NU 8 Wateroverlast en monumenten: voorkomen van schade en overlast bij bemalingen.

Deze NMo NU heeft de NMo samen met de Stichting ERM en SIKB georganiseerd en vond plaats in De Bazel in Amsterdam. Voldoende kennis vooraf over de effecten van een bemaling op de fundering van een monument en op het incasseringsvermogen van de fundering zijn cruciaal om risico's te beperken. Met een zorgvuldige voorbereiding is ook de uitvoering passend te maken zodat risico's beperkt blijven. Ook vanuit het oogpunt van de verzekeraar werd dit onderschreven. Protocollen zoals opgenomen in de richtlijnen (BRL 12000) kunnen daarbij helpen.

NMo NU 9 Duurzaam energiebeheer en monumenten: over principes, do's and dont's en praktische oplossingen.

In de aula van het Eemklooster lieten praktische voorbeelden zien, dat het verduurzamen van monumenten weliswaar uitdagend is maar niet onmogelijk en dat het ook onverwachte kansen biedt. Een gedegen analyse van een monument is cruciaal om tot de best passende oplossingen te komen. Inzicht in bouwhistorie, bouwkundige staat en bouwfysisch gedrag is belangrijk. Duurzaamheidsvragen die deelnemers vooraf konden insturen werden behandeld tijdens de discussie. De deelnemers gingen zo met mini-adviezen naar huis. Ook vond nog een schriftelijke follow-up plaats na de bijeenkomst.

NMo NU
Netwerk en uitwisseling

**DUUR
ZAAM**

**ENERGIE
BEHEER**

**& MONU
MENTEN**

Charlotte van Emstede tijdens NMo NU

Training Effectief Monumentenbeheer
 Voor het eerst vond dit jaar de door de NMO nieuw ontwikkelde Training Effectief Monumentenbeheer plaats. Vanuit de verschillende lid-organisaties van de NMO namen 12 deelnemers deel. De praktisch opgezette training vond plaats op diverse locaties van de NMO en haar leden. De deelnemers kregen op deze manier de kans om bij elkaar een kijkje in de keuken te nemen en van elkaar te leren. Buitenplaats Leyduin, Vesting Naarden, Huis Aerdt, Kasteel Rosendael, Blokhuispoort en Buitenplaats Trompenburgh dienden onder andere als fraai decor voor deze succesvolle eerste jaargang.

Alle deelnemers hebben de cursus met goed gevolg doorlopen en zij hebben bij de eindafsluiting van de leergang op Buitenplaats Trompenburgh elk een certificaat van deelname ontvangen.

Uit de evaluatie van de afzonderlijke trainingssessies en uit de eindevaluatie kwam naar voren dat deze leergang voorziet in een grote behoefte. Zowel de verworven kennis als de uitwisseling van ervaring die relevant is voor toepassing in de eigen organisatie werd als waardevol ervaren. Dit geeft voldoende aanleiding om de training in 2019 te herhalen en op enkele punten verder uit te werken c.q. aan te passen.

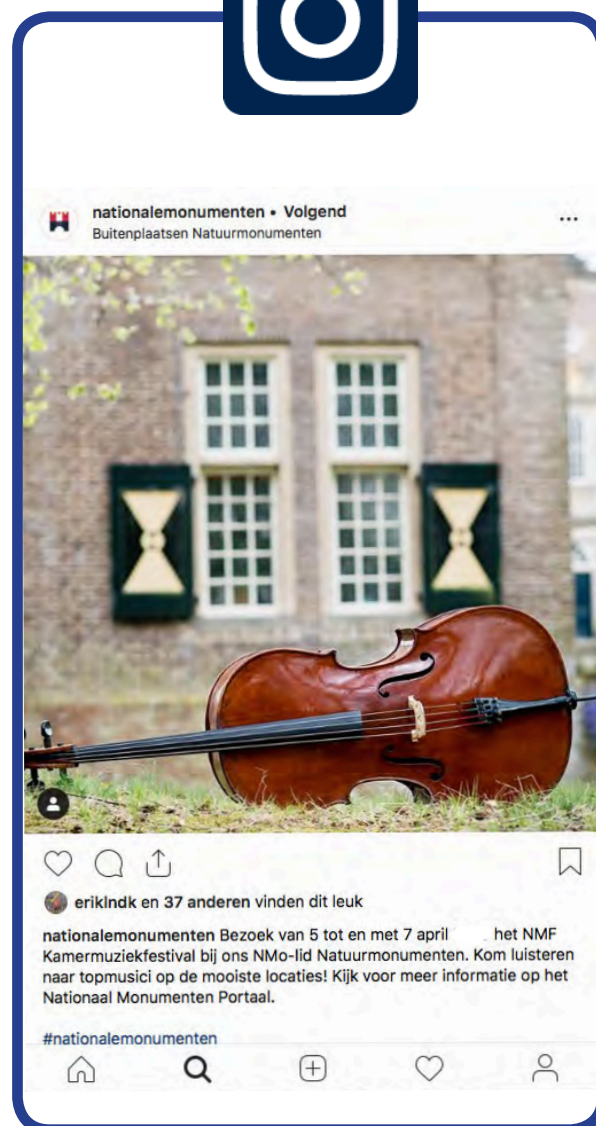
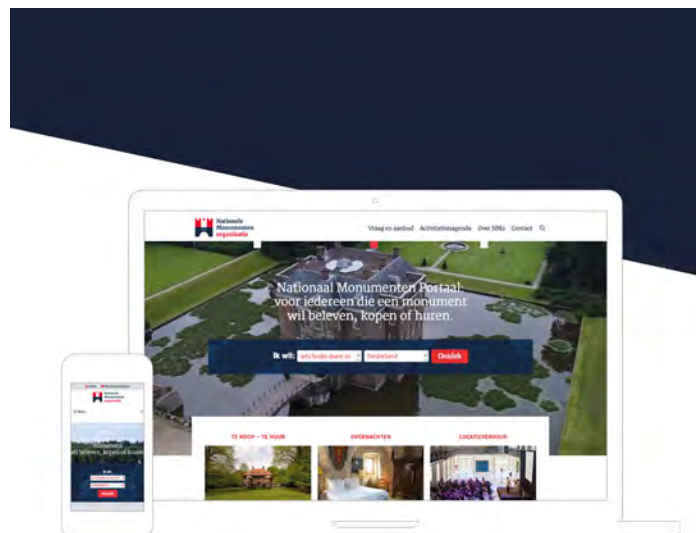
Sociale media

Voor het creëren van een steeds breder draagvlak is het essentieel om het bereik via de social media kanalen Instagram, Facebook en LinkedIn verder uit te breiden. In 2018 is in het bijzonder ingezet op Instagram aangezien met dit kanaal vooral jongeren goed kunnen worden bereikt. Hier tref je dan ook activerende berichten over bijv. NMo NU bijeenkomsten, samenwerking met de leden, restauratie en sfeerimpressies van evenementen van de NMo en haar leden.

Via het social media kanaal Instagram heeft de NMo nu zo'n 1100 volgers. Interessant om te zien is dat deze voor 30% tussen de 25 en 34 jaar oud zijn. Dit is een doelgroep die niet of nauwelijks interesse heeft in nieuwsbrieven en zo op een andere manier wordt bereikt en uitgenodigd.

Op LinkedIn is de NMo vindbaar als organisatie en deelt het artikelen en inhoudelijke updates. Berichten worden vaak zo'n 500 keer bekeken en met een kleine honderd vaste volgers geeft het zichtbaarheid in professionele kringen. De zoekopdrachten en vindbaarheid van de NMo op LinkedIn zijn belangrijk voor het Nationaal Monumenten Portaal en voor de verbinding met makelaars en leden.

De facebookpagina is opgezet met als voornaamste doel om ook op dit grote sociale media-platform zichtbaar te zijn. Het platform is voor de NMo een plek voor het delen van evenementen die vervolgens weer gedeeld kunnen worden. Het heeft met zo'n 130 volgers een relatief klein bereik. De inhoud is afgeleid van LinkedIn en Instagram. Berichten worden gedeeld en gezien door zo'n 500 mensen per bericht. Hoogtepunten zoals de lancering van het NMP werden zo'n 2500 keer bekeken. Voor het delen van evenementen is Facebook geschikt en zijn er nog genoeg mogelijkheden tot uitbreiding.

VERWERVING EN ORGANISEREN DUURZAAM BEHEER MONUMENTEN

Oostkerk, Middelburg

Het verwervingstraject voor de Oostkerk in Middelburg, dat eind 2016 begon, is in 2018 afgerond. In de eerste helft van 2018 zijn tal van gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de gemeente Middelburg en de provincie Zeeland en met de Protestantse Gemeente Middelburg (PGM) over de voorwaarden van overdracht en de financiering van een duurzame borging daarna. In dat kader is begin 2018 het facilitair gebouw achter de Oostkerk door de PGM verworven op verzoek van de NMo. Hiermee wordt een betere toekomstige exploitatie mogelijk gemaakt. Tevens is begin 2018 een biedboek opgesteld voor fondsenwerving. Hiertoe is ook de Stichting Vrienden van de Oostkerk statutair opgericht en

bemenst. Door het instandhoudingsfonds voor de Oostkerk op 2 miljoen te brengen is een lange termijn zekerheid voor zowel het jaarlijks onderhoud als de reservering groot onderhoud begroot. Hierdoor wordt het risico op toekomstige tekorten in het onderhoud weggenomen.

Begin juli heeft de SMB besloten het resterend benodigde bedrag van 5 ton voor het instandhoudingsfonds van 2 miljoen beschikbaar te stellen vanuit binnen de SMB gerealiseerde besparingen.

Op 4 september kon de koop- en leveringsakte voor het facilitair pand aan de Verwerijstraat 34 worden getekend met de PGM. Op 21 september hebben Provinciale Staten van Zeeland een begrotingswijziging goedgekeurd waarmee de provincie nog de door haar toegezegde bijdrage in 2018 kon overmaken. Op 15 november kon bij notaris Van Dongen te Middelburg de koopakte voor de Oostkerk definitief worden getekend. Daarin werd ook de overdracht van de instandhoudingsvergoeding van € 2 miljoen aan de NMo vastgelegd. Dit bedrag is kort daarna overgeschreven naar de drie vermogensbeheer-rekeningen van de NMo.

Op 24 november is de Oostkerk in Middelburg tijdens een feestelijke bijeenkomst overgedragen van de Protestantse Gemeente Middelburg (PGM) aan de Nationale Monumentenorganisatie. Met een prachtige muzikale omlijsting door de Nederlandse Bach Vereniging werd symbolisch de sleutel door Bep Huijbregtse, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de PGM, overhandigd aan Anton Valk, voorzitter NMo, Robert Quarles van Ufford, directeur NMo en Mark van den Bos, directeur SMB. Tegelijkertijd vond de presentatie plaats van de

Oostkerk te Middelburg

nieuwe exploitant van de Oostkerk, Leo Hannewijk. De bijeenkomst was goed bezocht en werd ook in de pers uitgebreid verslagen. Dat gold ook voor het avondconcert dat ter gelegenheid van de overdracht was georganiseerd in de Oostkerk. Dit concert was volledig uitverkocht.

Veenhuizen

In 2018 is de verkenning door het partnerschap 'De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen', bestaande uit de NMo, Het Drentse Landschap en BOEi, afgerond en gepresenteerd aan de opdrachtgevers Provincie Drenthe en Gemeente Noordenveld. Hierin is verkend wat de belangrijkste aandachtspunten zijn bij een (door)ontwikkeling van Veenhuizen door het partnerschap in het geval van een vervreemding van het monumentaal Rijksvastgoed in Veenhuizen door het Rijksvastgoedbedrijf aan De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen. De uitkomsten hiervan zijn tevens vastgelegd in een korte film.

Voor de toekomst van Veenhuizen is het van belang dat Veenhuizen als ensemble geborgd wordt, dat de regie bij één partij blijft en dat blijvend wordt ingezet op het laden van het gebied en (door)ontwikkeling. Gedurende het jaar zijn regelmatig bezoeken

gebracht aan Veenhuizen, de Provincie Drenthe, de Gemeente Noordenveld en het Rijksvastgoedbedrijf om over de mogelijkheden voor vervreemding en herbestemming te spreken. Ook is deelgenomen aan het kwartaaloverleg van de noordelijke Kamerleden en de Commissaris van de Koning om de mogelijkheden die het partnerschap heeft voor Veenhuizen onder de aandacht te brengen.

Portefeuille Stadsherstel Midden-Nederland

Op de portefeuille van Stadsherstel Midden-Nederland (eigendom van woningcorporaties Mitros en de Alliantie) is eind 2017 een indicatief bod uitgebracht vanuit het aspirant-lid van de NMo Stadsherstel Amersfoort i.o. en Stadsherstel Utrecht. Eind 2017 werd bekend dat door de aandeelhouders van Mitros en de Alliantie slechts drie commerciële vastgoedpartijen zijn toegelaten tot de definitieve biedingsfase. Zij hebben elk aanzienlijk hoger geboden dan de bieding van Stadsherstel Utrecht en NMo namens Stadsherstel Amersfoort i.o. Begin 2018 is de gang van zaken besproken met de betrokken gemeentes. Halverwege 2018 is bekend geworden dat MHM Onroerend Goed uit Woerden de nieuwe eigenaar van de 152 monumenten in Amersfoort en Utrecht is geworden.

Overige acquisitiesprekken

In 2018 heeft de NMo nog vijf alternatieve verwervingen onderzocht, waarvan de gevolgen mogelijk in de komende jaren nog zichtbaar worden.

VERMOGENSBEHEER EN FINANCIEN

Vermogensbeheer

Uitgangspunten van het vermogensbeheer van de NMo zijn vastgelegd in het in juli 2016 met de Tweede Kamer gedeelde Beleggingsstatuut. Daarin is het beleggingsbeleid van de NMo vastgelegd en tevens de wijze waarop het bestuur en de directie van de NMo invulling geven aan de realisatie van de beleggingsdoelstelling met in achtneming van de statutaire verenigingsdoelstelling. Dit Beleggingsstatuut is met een bestuursbesluit ingaande op 23 november 2018 aangepast (versie 1.6 van 31 oktober 2018) om ook van toepassing te zijn op nieuw verworven monumenten zoals de Oostkerk in Middelburg.

In het addendum per 23 november 2018 is bepaald dat alle bepalingen in het Statuut, die betrekking hebben op de “29 monumenten van het Rijk”, ook van toepassing zijn op nieuwe verwervingen, mits in het bestuursbesluit tot verwerving is vastgesteld dat voor de instandhouding van deze toegevoegde monumenten dezelfde instandhoudingsberekening geldt als in het geval van de 29 monumenten van het Rijk. Een eventueel daarbij behorende aan de NMo overgedragen instandhoudingsvergoeding maakt eveneens deel uit van het Kernvermogen en alle in het statuut vastgelegde spelregels, met uitzondering van de bepaling omtrent teruglevering van het Kernvermogen aan het Rijk. Alle toevoegingen van monumenten, instandhoudingsvergoedingen en gevolgen voor de uitgavendoelstelling (spending rule) worden door dit addendum ondervangen, waarbij de bepaling over de vaste bijdrage voor de bureaunkosten van de NMo moet worden gelezen als een bijdrage van 0,2%.

Een Beleggingscommissie, bestaande uit drie van buiten het bestuur aangetrokken

onafhankelijke deskundigen, adviseerde het bestuur en de directie van de NMo in 2018 over het beleggingsbeleid. Deze commissie kwam in 2018 diverse keren samen met de directeur van de NMo. De Beleggingscommissie bracht periodiek haar advies uit aan het bestuur en aan de directeur van de NMo. Op 13 februari 2018 vond in het Pijpenkabinet in Amsterdam de jaarlijkse eendaagse bijeenkomst plaats om de jaarresultaten van de vermogensbeheerders door te nemen. Op basis daarvan werd conform het Beleggingsstatuut een advies d.d. 4 maart uitgebracht aan bestuur en directie. Dit advies van de beleggingscommissie is op 7 maart besproken in een bijeenkomst met de penningmeester en de directeur. De uitkomsten daarvan zijn vervolgens besproken in de bestuursvergadering van 28 maart en vastgesteld in de vergadering van 10 mei 2019. Op basis daarvan hebben aansluitend de jaarlijkse betalingen voor regulier en groot onderhoud aan de SMB plaatsgevonden en is de jaarlijkse indexatie vastgesteld.

Daarnaast vonden met elk van de vermogensbeheerders gedurende het jaar voortgangsgesprekken plaats waarbij een lid van de beleggingscommissie en de directeur gezamenlijk de vermogensbeheerder bezochten. In het geval dat een vermogensbeheerder of de beleggingscommissie en directeur buiten de vaste overlegmomenten vragen hadden, vond tussentijds financieel overleg plaats. Zo werd in januari 2018 met elk van de drie banken contact opgenomen over de wijze van rapporteren; deze werd op enkele punten aangescherpt. In juni werd met de vermogensbeheerders in het bijzonder gesproken over de hoogte van het risico op het obligatiedeel van de portefeuille. De vermogensbeheerders hebben inzichtelijk gemaakt hoe zij dit risico zoveel mogelijk trachten te beperken door te werken met relatief korte duration. In november werd o.a. gesproken

GeoFort kazerne kids

met de vermogensbeheerders over de liquiditeitspositie die bij met name een van de vermogensbeheerders relatief hoog is. Ook hier werden de gemaakte keuzes door de vermogensbeheerders toegelicht.

Conform het vastgestelde beleggingsstatuut werd gedurende het gehele jaar 2018 gematigd defensief belegd. Om de risico's die zijn verbonden aan elke vorm van beleggen beheersbaar te maken, wordt zo gespreid mogelijk belegd. Met de drie vermogensbeheerders zijn gelijke bandbreedtes afgesproken, passend bij het profiel gematigd defensief beleggen. Het beleggingsstatuut is bij ieder van de drie vermogensbeheerders onderdeel gemaakt van het vermogensbeheercontract.

Financiële instrumenten

Bij het uitvoeren van de activiteiten maakt de NMo gebruik van financiële instrumenten, die de vereniging blootstellen aan koersrisico's, valutarisico's,

kredietrisico's en liquiditeitsrisico's. Er wordt geen gebruik gemaakt van financiële derivaten.

Koersrisico

De beleggingsportefeuille wordt beheerd door een drietal professionele vermogensbeheerders. De beleggingsportefeuille is opgebouwd uit een evenwichtige samenstelling van verschillende fondsen met als doel het koersrisico zoveel mogelijk te mitigeren.

Valutarisico

Om de invloed van valutabewegingen op de resultaten van de fondsen waarin wordt belegd te verkleinen, wordt overwegend in fondsen belegd waarvan de waarde wordt uitgedrukt in euro.

Kredietrisico

Kredietrisico wordt gelopen als een beoogd lid niet aan haar betalingsverplichting voldoet. De

NMo heeft daarmee geen significante concentratie van kredietrisico.

Liquiditeitsrisico

De liquide middelen staan uit bij banken die minimaal een A-rating hebben. Het vermogensbeheer wordt uitgevoerd door een drietal te goeder naam en faam bekend staande vermogensbeheerders, waarmee het liquiditeitsrisico tot een minimum wordt beperkt.

Financiën algemeen

De NMo is voor de dekking van de exploitatiekosten, naast de inkomsten uit contributies en dienstverlening (in 2018 met name collectieve taxaties en inkomsten uit de training), grotendeels afhankelijk van de opbrengsten uit het vermogen dat is ontvangen van het Rijk bij de overdracht van de monumentenportefeuille. Voor het beheer van het vermogen is de hierboven beschreven Beleggingscommissie

gevormd, die advies uitbrengt aan het bestuur en de directie van de NMo over de te volgen beleggingsstrategie. Op basis van de met het Rijk gesloten overeenkomst is de NMo verplicht jaarlijks 2% van de ontvangen instandhoudingsbijdrage beschikbaar te stellen aan de Stichting Monumenten Bezit. Door het bestuur van de vereniging is besloten dat de ontvangen instandhoudingsvergoeding jaarlijks wordt geïndexeerd voor inflatie en voor deze indexatie een aparte bestemmingsreserve te vormen. Doel hiervan is om de ontvangen instandhoudingsbijdrage waardevast te laten blijven voor de toekomst.

Het resultaat over het boekjaar 2018 is € 3.234.473 negatief. In het boekjaar 2018 is met name de daling van de vermogensportefeuille in de maanden november en december van invloed geweest op een lager dan verwacht

Exposeren in historische setting

eindresultaat. Inmiddels is dit negatieve verschil gecompenseerd door de positieve beursresultaten in de eerste helft van 2019.

Naast beursfluctuaties die van invloed zijn op het behaalde rendement zijn de voornaamste risico's en onzekerheden die van invloed zijn op de financiële positie van de NMo: de inkomsten uit contributies en dienstverlening. Beide categorieën stegen in 2018 langzaam maar gestaag. De verwachting voor 2019 is dat het NMP voor nieuwe inkomsten uit dienstverlening zal gaan zorgen met name vanuit de jaarlijkse bijdragen van de op het NMP aan te sluiten makelaars.

De toestand op balansdatum (solvabiliteit en liquiditeit) bedraagt:

De currentratio (vlottende activa/vlottende passiva) per 31 december 2018 bedraagt 49

De solvabiliteit als percentage eigen vermogen t.o.v. totaal vermogen bedraagt 97,8%

Verdere gegevens over de financiën zijn te vinden in de jaarrekening 2018.

Contributies 2018

De contributie voor het jaar 2018 werd op de ALV van 14 april 2017 goedgekeurd waarbij een gestaffelde contributieopbouw werd geïntroduceerd vanaf 1 januari 2018. Hiermee worden kleinere monumentenorganisaties in staat gesteld het basislidmaatschap van de NMo te verwerven tegen een lagere contributie. Met het toetreden van LFBH en de Landschappen zal hiervan naar verwachting vanaf 2019 gebruik worden gemaakt. Het uitgebreide lidmaatschap voor lid-organisaties met een WOZ waarde bezit van tenminste € 10 miljoen bleef gehandhaafd op € 2.500 per lid. Alle 8 leden in 2018 betaalden dit tarief.

Audit, accountant

Begin 2018 werd een accountantscontrole uitgevoerd en een bestuursverslag opgesteld dat diende als basis voor de audit die in de koopovereenkomst d.d. 15 januari 2016 is afgesproken. Nadat een goedkeurende accountantsverklaring was verkregen is ook de rest van dit audit-traject doorlopen.

De complete audit-documentatie is vervolgens aangeboden aan de directeur-generaal Rijksvastgoedbedrijf, mevrouw Annet Bertram. Zij heeft de audit en het jaarverslag doorgeleid aan staatssecretaris Raymond Knops, die vervolgens hierover de Tweede Kamer heeft geïnformeerd, voorzien van een begeleidende Kamerbrief d.d. 31 oktober 2019 met kenmerk 2018-2019, 32 156, nr.97.

ORGANISATIE

Lidmaatschap Landschappen

De gezamenlijke Landschappen, verenigd in LandschappenNL besloten in hun Directeuren-Rentmeester overleg (DRO) op 30 november 2016 een collectief lidmaatschap van de NMo aan te vragen. Dit lidmaatschap is eind 2018 afgelopen. Hiermee komt ook de positie van de vertegenwoordiging van de Landschappen in het NMo-bestuur in de persoon van dr. ir. H. Bartelink, directeur van LandschappenNL, te vervallen. Vanaf 1 januari 2019 kunnen de 12 Landschappen individueel lid worden van de NMo.

Landelijke Federatie Behouden Huis (LFBH)

Tijdens het jaar 2018 zijn enkele presentaties gehouden voor de LFBH gericht op een nauwere samenwerking met deze organisatie van overwegend Stadsherstelorganisaties. Tijdens de ALV van LFBH op 2 november jl. in Leeuwarden is de beslissing genomen tot het aanvragen van een collectief lidmaatschap van de NMo voor een periode van 3 jaar. Alle organisaties die

lid zijn van de LFBH hebben in december een brief ontvangen waarin zij welkom geheten worden als NMo-lid via het collectieve lidmaatschap.

Bestuur en directie

In 2018 vonden 5 bestuursvergaderingen plaats: op 2 februari, 28 maart, 18 mei, 14 september en 14 december. Op 18 mei werd voorts een Algemene Ledenvergadering gehouden waar de toetreding van twee nieuwe bestuursleden werd bekrachtigd. Het betrof de heer Kees Lever, directeur Grond en Gebouwen van Staasbosbeheer en de heer Marc van den Tweel, algemeen directeur van Natuurmonumenten.

Tevens vond in de zomer over de acquisitie van de Oostkerk een apart bestuurlijk overleg plaats, dat resulteerde in het bestuursbesluit van 25 juli 2018 om over te gaan tot verwerving van de Oostkerk. Alle vergaderingen vonden plaats in het Eemklooster waar het kantoor van de NMo is gehuisvest.

Governance

De leden van bestuur ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden, en ondervinden evenmin op ander wijze op geld waardeerbaar voordeel uit hun bestuurswerk. Alleen de onafhankelijke voorzitter van de NMo ontvangt een bescheiden onkostenvergoeding ter dekking van gemaakte (reis)kosten.

Leden van bestuur en de directie, dan wel hun familieleden, onderhouden in privé geen relaties met bedrijven waar de NMo mee werkt of opdrachten aan verstrekt. Eventuele zakelijke relaties tussen de organisaties van de bestuurders en de NMo worden altijd op transparante wijze afgerekend en zijn onderhevig aan de controle door een externe accountant.

De NMo is een culturele ANBI die zich inzet voor cultureel-maatschappelijke doeleinden. De NMo heeft derhalve geen commercieel winstoogmerk, maar gebruikt eventuele positieve resultaten uit ondernomen activiteiten en vormen van dienstverlening om initiatieven te ontplooiën ten dienste van de cultureel-maatschappelijke doelstelling van de NMo.

De NMo richt zich naar aanbevelingen die zijn neergelegd in de cultural governance code van de Raad voor Cultuur. Eind 2018 is voor de NMo het CBF keurmerk aangevraagd. Dit keurmerk voor goede doelen is door het CBF op 1 maart 2019 aan de NMo toegekend.

Huisvesting

In verband met de in het najaar van 2018 gestartte verbouwing van het centrale deel van het Eemklooster is de NMo kantoorruimte tijdelijk verplaatst naar een ander deel van het gebouw. De aanpassingen die momenteel in het Eemklooster worden gedaan, houden verband met de totstandkoming van het landelijk Erfgoedcluster. Naast NMo, SMB en BOEi maken hier ook het Nationaal Restauratie Centrum (NRC), de Vakgroep Restauratie, het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE), het Kenniscentrum Nederlandse Kastelen Stichting (NKS) en de Stichting In Arcadië (onderzoekscentrum en planbureau voor groen erfgoed) deel van uit. Naar verwachting kunnen de gerenoveerde ruimtes op 1 augustus 2019 worden

betrokken. Deze kantoorruimte bevindt zich aan de voorzijde van het Eemklooster op de fraaie arcadegang boven de hoofdingang (eerste etage).

Uitbreiding personeel

In juni 2018 werd het arbeidscontract van de heer E. Luijendijk voor een jaar verlengd. Per 1 december werd het personeelsbestand uitgebreid met een 0,5 fte voor het beheer van het Nationaal Monumenten Portaal. De heer A. Tiemersma vult deze functie voorlopig voor een half jaar in.

FIM

De NMo is in september 2018 als lid toegetreden tot de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM). Hiermee is de NMo goed aangesloten op de FIM om niet alleen op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen in de Federatie, maar deze – waar wenselijk – mede vorm te geven. Ook waar het gaat om nieuwe financieringsmogelijkheden voor bijv. het digitaal portaal (o.a. vanuit Erfgoed Telt) helpt het om in de FIM vertegenwoordigd te zijn. Op 31 oktober is deelgenomen aan de ALV van de FIM.

AVG

In het kader van de nieuwe wetgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens is geïnventariseerd welke maatregelen moeten worden uitgevoerd. Zo is een privacy statement opgenomen op de NMo website waarin uiteengezet wordt hoe wordt gehandeld m.b.t. persoonsgegevens. Tevens is aan ons contactenbestand de vraag voorgelegd of men prijs stelt op het blijven ontvangen van de uitnodigingen voor NMo NU bijeenkomsten. Personen die daar geen prijs op stellen worden uit het contactenbestand verwijderd. Ook is een vast format voor een verwerkersovereenkomst opgesteld. Voorts is met de bouwer van het digitaal platform afgesproken hoe het platform AVG-proof kon worden gemaakt.

RISICOPARAGRAAF

De doelstelling van de NM richt zich op het duurzaam (doen) beheren en exploiteren van monumenten die belangrijk zijn voor toekomstige generaties. De NMo bundelt daarbij krachten en creëert schaalvergroting van die elementen die de monumentenwereld beter en efficiënter maken.

Strategie

Beleggingen

Het behalen van de bovengenoemde doelstelling is in grote mate afhankelijk van het te voeren beleggingsbeleid. Het te voeren beleggingsbeleid is vastgelegd in het beleggingsstatuut. Het beleggingsstatuut is vervolgens vertaald in een beleggingsprofiel. De drie vermogensbeheerders voeren hun beleggingen uit in overeenstemming met het beleggingsprofiel. Periodiek, gemiddeld eens per vier jaar, voert een onafhankelijke externe partij een ALM studie uit. Bij deze studie wordt gekeken of het beleggingsbeleid nog aansluit bij de beleggingsdoelstelling van de vereniging. Voor het laatst is deze studie in 2017 uitgevoerd.

De door het bestuur ingestelde beleggingscommissie heeft als taak toezicht uit te oefenen op het beleggingsbeleid door het monitoren van de behaalde resultaten in relatie tot het behalen van de beleggingsdoelstelling. Over het jaar 2018 heeft de beleggingscommissie diverse malen overleg gehad met de vermogensbeheerders. De gesprekken met de vermogensbeheerders en de evaluatie van de behaalde beleggingsresultaten vormen de basis voor het jaarlijkse advies dat de beleggingscommissie aan het bestuur uitbrengt.

Het advies dat de beleggingscommissie

in 2018 aan het bestuur heeft uitgebracht heeft geresulteerd in het aanpassing van het indexatiepercentage van het vermogen. De schattingswijziging die dit met zich heeft meegebracht is nader uitgewerkt en toegelicht in de jaarrekening.

Overig

Naast inkomsten uit beleggingen is de NMo afhankelijk van inkomsten uit lidmaatschappen (contributies) en overige externe inkomsten. Om niet teveel van contributie-inkomsten afhankelijk te zijn, heeft de NMo in 2018 gezorgd voor meerdere inkomstenbronnen. Zo heeft de vereniging trainingen gegeven en zijn er collectieve hertaxaties uitgevoerd. Een nog grotere spreiding van inkomsten is bereikt door aan het Nationaal Monumenten Portaal ook betalende makelaars en partners te verbinden die tegen een vergoeding hun eigen zichtbaarheid en bekendheid via het portaal vergroten. Daarnaast levert de dienstverlening die de NMo aanbiedt een bescheiden inkomstenstroom en worden uren van medewerkers waar mogelijk via projecten gedekt.

Operationele activiteiten

Het Nationaal Monumenten Portaal, dat eind 2018 is gelanceerd, beoogt een bron van inkomsten te worden voor de NMo. Het is daarom belangrijk dat mogelijke kwetsbaarheden in het beheer van het NMP zoveel mogelijk worden beperkt. Daartoe is, naast het beheer door het externe bureau We Have A Plan, een medewerker aangetrokken die zich eveneens met het technisch en inhoudelijk beheer van de website bezighoudt. Hiermee wordt de continuïteit van het portaal extra gewaarborgd.

In de bedrijfsvoering is in 2018 voor het eerste volledige jaar gewerkt met het vier-ogenprincipe bij het verrichten

van betalingen. Dit betekent dat bij betalingen via de banksystemen twee personen betrokken zijn om het risico op fraude zoveel mogelijk te beperken.

Financiële positie

Gezien het feit dat de vereniging voor wat betreft de financiering van haar activiteiten niet afhankelijk is van vreemd vermogen verschaffers, zijn er geen risico's te onderkennen die betrekking hebben op de financiële positie.

Financiële verslaggeving

De jaarrekening van de NMo is in overeenstemming met de in Nederland geldende richtlijn RJ 640 Organisaties zonder winststreven. In de verslaggeving door de NMo zijn geen elementen van subjectiviteit aanwezig, waardoor er geen risico's en onzekerheden die van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de interne en externe verslaggeving.

Wet- en regelgeving

De vereniging opereert niet in een omgeving met complexe regelgeving. Er zijn geen risico's die voortvloeien uit wetten en regels die een directe invloed hebben op de organisatie en/ of de processen van de NMo. Daarbij is het draagvlak bij overheid en politiek voor de NMo groot te noemen.

VOORUITBLIK 2019

Hieronder volgt een korte toelichting op de plannen voor 2019.

In 2019 zal het verder positioneren en door ontwikkelen van het Nationaal Monumenten Portaal een belangrijke plaats innemen. Het Nationaal Monumenten Portaal zal in de eerste plaats in 2019 het aanbod verder willen uitbreiden. Dit gebeurt door middel van het aansluiten van meer makelaars, overnachtings- en evenementlocaties en andere activiteiten. Ook wordt gestreefd naar een uitbreiding van het aantal partners. Hiermee wordt ook beoogd het aantal unieke bezoekers van het NMP te vergroten.

Daarnaast zal in 2019 samen met de RCE en OCW verder gekeken worden naar het integreren van het Rijksmonumentenregister met het Nationaal Monumenten Portaal. Een koppeling van het Rijksmonumentenregister zou het portaal in alle huidig aangeboden categorieën nog meer diepte geven.

De voorbereiding voor het NMo NU programma voor 2019 heeft geresulteerd in een afwisselende serie van opnieuw 4 thema's voor het komend jaar:

- Het vormgeven van Kerkenvisies,
- Energietransitie in Nederlandse Werelderfgoed locaties,
- Actuele ontwikkelingen in Meerjarig Onderhoudsprogramma's (MJOPs) en
- Innovatieve methodes voor het aanlichten van monumenten.

De Training Effectief Monumentenbeheer zal wederom plaatsvinden, zo mogelijk ditmaal ook met deelnemers van buiten de NMo en haar leden.

De collectieve taxatiedienst zal bij de aangesloten organisaties van de LFBH onder de aandacht worden gebracht en zal naar verwachting hiermee worden

uitgebreid. Het betrekken van jongeren via het JEP (Jonge Erfgoed Professionals) zal in 2019 verder vorm worden gegeven. Er wordt gewerkt aan de voorbereiding van maximaal 2 bijeenkomsten in 2019. Deze bijeenkomsten hebben zowel een inhoudelijke als een netwerkcomponent. De JEP bijeenkomsten zullen centraal in het land plaatsvinden of gekoppeld worden aan een landelijke activiteit in de monumentensector, zoals het Nationaal Monumentencongres.

De bekendheid van de NMo als veilige haven voor monumenten waarvoor geen passend onderkomen te vinden is, zal naar verwachting resulteren in een grotere betrokkenheid in vervreemdingstrajecten.

Begroting 2019

In de begroting van 2019 zijn naast de gebruikelijke baten en lasten voor de tweede maal afschrijvingskosten voor de investeringen in het digitaal platform opgenomen. Het totaal van de begrote baten bedraagt €117.692 en het totaal van de lasten € -287.700.

Verminderd met de vaste bijdrage uit de beleggingsportefeuille van € 122.841 resulteert dit in een organisatieresultaat van € -47.167. Door de investeringen in met name het digitaal portaal wordt beoogd inkomsten te genereren die op termijn naar verwachting een positief organisatieresultaat zullen opleveren. Dit is uitgewerkt in de meerjarenbegroting 2019-2021.

Jaarrekening 2018

**Vereniging Nationale Monumentenorganisatie
Daam Fockemalaan 22
3818 KG AMERSFOORT**

Jaarrekening 2018

INHOUDSOPGAVE	Pagina
1. Jaarrekening	
1.1 Balans per 31 december 2018	29
1.2 Staat van baten en lasten over 2018	31
1.3 Toelichting op de jaarrekening	36
1.4 Toelichting op de balans	37
1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten	43
2. Overige gegevens	
2.1 Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat	48
2.2 Controleverklaring	49

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.1 Balans per 31 december 2018

(Na resultaatbestemming)

ACTIVA	31 december 2018		31 december 2017	
	€	€	€	€
Vaste activa				
<i>Immateriële vaste activa</i>				
Nationaal Monumenten Portaal	<u>90.630</u>	90.630	<u>35.032</u>	35.032
<i>Materiële vaste activa</i>				
Inventaris	<u>1.447</u>	1.447	<u>1.886</u>	1.886
Vlottende activa				
<i>Vorderingen</i>				
Debiteuren	2.662		4.739	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	2.048		2.712	
Overige vorderingen	91.754		74.190	
Overlopende activa	<u>700</u>		<u>1.865</u>	
		97.164		83.506
<i>Effecten</i>		64.380.821		65.787.075
<i>Liquide middelen</i>		63.475		40.609
Totaal activazijde		<u><u>64.633.537</u></u>		<u><u>65.948.108</u></u>

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.1 Balans per 31 december 2018

(Na resultaatbestemming)

PASSIVA	31 december 2018		31 december 2017	
	€	€	€	€
Eigen vermogen				
<i>Besteedbaar vermogen</i>				
Bestemmingsreserves	900.420		2.753.671	
Overige reserve	<u>-191.607</u>		<u>1.189.615</u>	
		708.813		3.943.286
<i>Vastgelegd vermogen</i>				
Bestemmingsfondsen	<u>62.520.250</u>		<u>60.520.250</u>	
		62.520.250		60.520.250
Langlopende schulden				
Overige schulden	<u>88.000</u>		<u>132.000</u>	
		88.000		132.000
Kortlopende schulden				
Aflossingsverplichtingen	44.000		44.000	
Crediteuren	4.290		21.459	
Overige schulden	<u>1.268.184</u>		<u>1.287.113</u>	
		1.316.474		1.352.572
Totaal passivazijde		<u><u>64.633.537</u></u>		<u><u>65.948.108</u></u>

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.2 Staat van baten en lasten over 2018

	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Baten als tegenprestatie voor leveringen	22.266	50.000	15.484
Subsidiebaten	40.459	15.500	25.000
Overige baten	74.132	20.000	30.257
Baten	136.857	85.500	70.741
Inkoopwaarde geleverde producten	51.553	14.000	14.110
Bestedingen doelstelling	15.184	27.500	15.348
Activiteitenlasten	66.737	41.500	29.458
Personeelskosten	197.245	178.000	167.278
Afschrijvingen immateriële vaste activa	1.239	6.490	-
Afschrijvingen materiële vaste activa	439	440	311
Huisvestingskosten	8.690	10.000	7.156
Verkoopkosten	14.017	1.000	10.478
Kantoorkosten	10.417	3.250	6.801
Algemene kosten	29.805	26.500	20.702
Beheerslasten	261.852	225.680	212.726
Exploitatieresultaat	-191.732	-181.680	-171.443
Afdracht Stichting Monumenten Bezit	-1.215.057	-1.265.478	-1.234.613
Opbrengst van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van effecten	-1.826.914	1.392.026	2.725.852
Rentelasten en soortgelijke kosten	-770	-770	-981
Som der financiële baten en lasten	-1.827.684	1.391.256	2.724.871
Resultaat	-3.234.473	-55.902	1.318.815
Resultaat	-3.234.473	-55.902	1.318.815
Bestemming resultaat:			
Bestemmingsreserves	-671.995	-	1.543.266
Overige reserve	-1.381.222	-	-224.451
	-3.234.473	-	1.318.815

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.3 Toelichting op de jaarrekening

ALGEMEEN

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving, mede op basis van de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder winststreven'.

Organisatie

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie, statutair gevestigd te Amersfoort is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder dossiernummer 60505338.

De vereniging is op 16 april 2014 opgericht. Op 23 december 2015 heeft een statutenwijziging plaatsgevonden.

Doelstelling

De doelstelling van de Vereniging Nationale Monumentenorganisatie wordt in artikel 2 van de statuten als volgt omschreven:

De vereniging heeft ten doel het behouden van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen voor toekomstige generaties en het versterken van de samenwerking tussen monument beherende organisaties door:

- a. het bevorderen, uitwisselen en opbouwen van kennis en deskundigheid over monumentenbeheer;
- b. het fungeren als een service organisatie voor monument beherende organisaties;
- c. het zijn van een aanspreekpunt voor derden die cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en onroerende zaken voortkomende op de publiekrechtelijke monumentenlijsten of andere gebouwen en onroerende zaken met een voor Nederland uitzonderlijke architectonische of historische betekenis, of onroerende zaken die deel uitmaken of samenhangen met voorgaande objecten, willen afstoten (of anderszins vragen hebben in relatie tot de continuïteit van hun bezit);
- d. het sluiten van overeenkomsten met de hiervoor genoemde partijen betreffende de koop en levering van stichting Monumenten Bezit of een van de leden van de vereniging, om de betreffende objecten vervolgens op tevoren overeengekomen wijze direct door te leveren;
- e. het beheer van de instandhoudingsbijdragen behorende bij de hiervoor onder c) genoemde objecten, zomede al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

De vereniging heeft ten doel het algemeen belang te dienen. De vereniging beoogt niet het maken van winst met het totaal van haar activiteiten die erop gericht zijn om haar doelstelling te verwezenlijken of te bevorderen.

Verbonden partijen

De Stichting Monumenten Bezit is een verbonden partij. Statutair is bepaald dat de vereniging zelf geen onroerende zaken in bezit houdt, maar deze doorlevert aan de Stichting Monumenten Bezit of één van de leden van de vereniging.

De in 2016 overgenomen monumentenportefeuille van het Rijksvastgoedbedrijf is in zijn geheel doorgeleverd aan de Stichting Monumenten Bezit. In de overdrachtakte is bepaald dat alle voorwaarden die op de levering door de Staat aan de Vereniging Nationale Monumenten Organisatie zijn opgelegd, ook op de Stichting Monumenten Bezit van toepassing zijn.

In de statuten van de Stichting Monumenten Bezit is bepaald dat de leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door het bestuur van de Vereniging Nationale Monumentenorganisatie.

Onderlinge transacties betreffen het verstrekken van een lening door de Stichting aan de Vereniging. Het verstrekken van de instandhoudingsbijdrage van de vereniging aan de Stichting en het gezamenlijk huren van een kantoorruimte.

1.3 Toelichting op de jaarrekening

Schattingswijzigingen

Het bestuur heeft besloten tot het vormen van een Bestemmingsreserve beleggingen en de indexeringen van de Bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage en de jaarlijkse bijdrage aan de Stichting Monumenten Bezit te doen op basis van de CPI en niet op de tot 2017 gehanteerde index van CBS Bouw.

De motivatie voor keus voor de CPI is dat deze beter aansluit bij het risicoprofiel dat voor de beleggingen wordt gehanteerd. Het bestuur acht het van belang om in de toekomst het risicoprofiel niet ongewenst te verhogen.

De wijze van de verwerking van de effecten van de schattingswijziging.

Bij de berekening van de stand van de Bestemmingsreserve beleggingen en de Bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage per 31 december 2018, is een herberekening gedaan vanaf het jaar 2016 om te bepalen wat de stand zou moeten zijn indien vanaf het jaar 2016 al met deze uitgangspunten was gerekend.

Ook de jaarlijkse bijdrage aan de Stichting Monumenten Bezit is met terugwerkende kracht herrekend. Inclusief herrekening voorgaande jaren komt de bijdrage voor 2018 uit op € 1.215.057 in plaats van € 1.235.364.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Vereniging Nationale Monumentenorganisatie zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Financiële instrumenten

Bij het uitvoeren van de activiteiten maakt de Vereniging Nationale Monumentenorganisatie gebruik van financiële instrumenten, die de vereniging blootstellen aan koersrisico's, valutarisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's. Er wordt geen gebruik gemaakt van financiële derivaten.

Koersrisico

De beleggingsportefeuille wordt beheerd door een drietal professionele vermogensbeheerders. De beleggingsportefeuille is opgebouwd uit een evenwichtige samenstelling van verschillende fondsen met als doel het koersrisico zoveel mogelijk te mitigeren.

Valutarisico

Om de invloed van valutabewegingen op de resultaten van de fondsen waarin wordt belegd te verkleinen, wordt overwegend in fondsen belegd waarvan de waarde wordt uitgedrukt in euro's.

Kredietrisico

Kredietrisico wordt gelopen als een beoogd lid niet aan haar betalingsverplichting voldoet. De vereniging heeft daarmee geen significante concentratie van kredietrisico.

Liquiditeitsrisico

De liquide middelen staan uit bij banken die minimaal een A-rating hebben. Het vermogensbeheer wordt uitgevoerd door een drietal te goeder naam en faam bekend staande vermogensbeheerders, waarmee het liquiditeitsrisico tot een minimum wordt beperkt.

1.3 Toelichting op de jaarrekening

GRONDSLAGEN VOOR DE BALANSWAARDERING

Algemeen

De waardering van activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd op het bedrag van de bestede kosten, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De jaarlijkse afschrijvingen bedragen een vast percentage van de bestede kosten, rekening houdend met een eventuele restwaarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of vervaardigingskosten, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs of vervaardigingskosten, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

De materiële vaste activa waarvan de stichting krachtens een financiële lease-overeenkomst het economische eigendom heeft, worden geactiveerd. De uit de financiële lease-overeenkomst voortkomende verplichting wordt als schuld verantwoord. De in de toekomstige leasetermijnen begrepen interest wordt gedurende de looptijd ten laste van het resultaat gebracht.

Vorderingen

De kortlopende vorderingen betreffen de vorderingen met een looptijd korter dan één jaar. Deze worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Effecten (opgenomen onder de vlottende activa)

Beursgenoteerde effecten die onderdeel zijn van de handelsportefeuille worden gewaardeerd tegen actuele waarde (reële waarde). De reële waarde van de effecten is gelijk aan de beurswaarde. Waardevermeerderingen van op actuele waarde gewaardeerde effecten worden onmiddellijk in de staat van baten en lasten verwerkt. Waardeverminderingen van op actuele waarde gewaardeerde effecten worden eveneens onmiddellijk in de staat van baten en lasten verwerkt.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde en staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de vereniging. Het betreffen direct opeisbare vorderingen op kredietinstellingen en kasmiddelen.

1.3 Toelichting op de jaarrekening

Eigen vermogen

Besteedbaar vermogen

Het besteedbaar vermogen is dat gedeelte van het eigen vermogen waarover de daartoe bevoegde organen zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kunnen beschikken voor het doel waarvoor de vereniging is opgericht.

Vastgelegd vermogen

Het vastgelegd vermogen is dat gedeelte van het eigen vermogen dat is afgezonderd omdat daaraan een beperktere bestedingsmogelijkheid is gegeven dan gezien de doelstelling van de vereniging zou zijn toegestaan. Als deze beperking door derden is aangebracht, wordt dit deel van het vermogen aangeduid als bestemmingsfonds.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de langlopende schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Langlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de langlopende schulden in de winst- en verliesrekening als interestlast verwerkt.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden betreffen de schulden met een looptijd korter dan één jaar. Deze worden bij eerste verwerking opgenomen tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen zijn, tenzij ander vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Het resultaat wordt tevens bepaald met inachtneming van de verwerking van ongerealiseerde waardeveranderingen van op reële waarde gewaardeerde vastgoedbeleggingen, de onder de vlottende activa opgenomen effecten.

Baten

Onder baten wordt verstaan de bedragen voor de in het verslagjaar geleverde goederen of diensten na aftrek van kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen, alsmede de baten uit hoofde van giften, subsidies, sponsorbijdragen en overige ontvangsten.

Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.

1.3 Toelichting op de jaarrekening

Bestedingen doelstelling

Onder de bestedingen doelstelling wordt verstaan de direct aan de doelstelling toe te rekenen lasten.

Beheerslasten

De lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenlasten

Onder pensioenlasten is het bedrag verantwoord dat voor de medewerker strategie en dienstverlening moet worden afgedragen aan een pensioenuitvoerder. In 2017 is dit bedrag uitgekeerd aan de medewerker. In 2018 is dit bedrag ondergebracht bij een pensioenuitvoerder. De directie maakt met ingang van 2017 gebruik van een pensioenregeling vanuit het bruto salaris.

Indien er, naar de verplichting voor periodieke pensioenpremies, een verplichting bestaat voor per balansdatum opgebouwde pensioenrechten (backserviceverplichtingen), wordt de verplichting in de balans opgenomen tegen de contante waarde.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschafwaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van de vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en kosten van uitgegeven en ontvangen leningen en tegoeden.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Het verloop van de immateriële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Nationaal Monumenten Portaal	Totaal 2018	Totaal 2017
	€	€	€
Aanschafwaarde	35.032	35.032	-
Boekwaarde per 1 januari	35.032	35.032	-
Investeringsen	56.837	56.837	35.032
Afschrijvingen	-1.239	-1.239	-
Mutaties 2018	55.598	55.598	35.032
Aanschafwaarde	91.869	91.869	35.032
Cumulatieve afschrijvingen	-1.239	-1.239	-
Boekwaarde per 31 december	90.630	90.630	35.032

Afschrijvingspercentages:

Nationaal Monumenten Portaal 20 %

Het Nationaal Monumenten Portaal betreft de ontwikkeling van een digitale omgeving. Het doel hiervan om diensten te kunnen bieden aan externe partijen met betrekking tot het beheer van monumenten. Het portaal is per december 2018 in gebruik genomen.

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa wordt als volgt weergegeven:

	Inventaris	Totaal 2018	Totaal 2017
	€	€	€
Aanschafwaarde	2.197	2.197	-
Cumulatieve afschrijvingen	-311	-311	-
Boekwaarde per 1 januari	1.886	1.886	-
Investeringsen	-	-	2.197
Afschrijvingen	-439	-439	-311
Mutaties 2018	-439	-439	1.886
Aanschafwaarde	2.197	2.197	2.197
Cumulatieve afschrijvingen	-750	-750	-311
Boekwaarde per 31 december	1.447	1.447	1.886

Afschrijvingspercentages:

Inventaris 20 %

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

	<u>31 dec. 2018</u>	<u>31 dec. 2017</u>
	€	€
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen		
Debiteuren		
Debiteuren	<u>2.662</u>	<u>4.739</u>
Een voorziening voor oninbare debiteuren wordt niet noodzakelijk geacht.		
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	<u>2.048</u>	<u>2.712</u>
Voor de omzetbelasting is ervan uitgegaan dat op termijn gemiddeld de helft van de opbrengsten zal bestaan uit met omzetbelasting belaste prestaties. Vanuit deze veronderstelling is t/m 2018 50% van de in rekening gebrachte voorbelasting teruggevorderd.		
Overige vorderingen		
Nog te ontvangen dividendbelasting	91.238	60.675
Overige vordering	516	1.515
Nog te ontvangen subsidie	-	12.000
	<u>91.754</u>	<u>74.190</u>
Overlopende activa		
Vooruitbetaalde bedragen	<u>700</u>	<u>1.865</u>
Effecten		
Beleggingen in liquiditeiten	8.375.752	8.111.509
Beleggingen in obligaties	30.641.853	27.330.967
Beleggingen in aandelen	21.703.671	26.349.165
Beleggingen in onroerend goed	2.611.225	3.137.828
Beleggingen in grondstoffen	1.048.320	857.606
	<u>64.380.821</u>	<u>65.787.075</u>
Liquide middelen		
Rekening courant SNS bank	8.365	40.609
Spaarrekening SNS bank	55.110	-
	<u>63.475</u>	<u>40.609</u>

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

PASSIVA

EIGEN VERMOGEN

Besteedbaar vermogen

	2018	2017
	€	€
Bestemmingsreserves		
Bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage	2.081.676	2.753.671
Bestemmingsreserve beleggingen	-1.181.256	-
	<u>900.420</u>	<u>2.753.671</u>

Bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage

Stand per 1 januari	2.753.671	1.210.405
Bestemming resultaat boekjaar	-671.995	1.543.266
Stand per 31 december	<u>2.081.676</u>	<u>2.753.671</u>

Deze bestemmingsreserve is door het bestuur gevormd om de uitkering van de van het Rijk ontvangen instandhoudingsbijdrage te kunnen indexeren voor CPI. Over het jaar 2018 is door het bestuur op advies van de beleggingscommissie een indexatie van 1,7% (2017 1,4%) aangehouden zijnde de CPI. Het bestuur heeft een beperkte bestedingsmogelijkheid gegeven aan deze bestemmingsreserve.

Schattingswijziging

Tot en met 2017 werd gerekend met het inflatieindexcijfer van de CBS Bouw. In 2018 heeft een schattingswijziging plaatsgevonden waarbij het bestuur heeft besloten dat indexering met de CPI beter aansluit bij het gekozen beleggingsprofiel. De stand per 31 december 2018 is herrekend naar wat het zou moeten zijn als vanaf 2016 al hiervoor gekozen zou zijn.

Bestemmingsreserve beleggingen

Stand per 1 januari	-	-
Bestemming resultaat boekjaar	-1.181.256	-
Stand per 31 december	<u>-1.181.256</u>	<u>-</u>

Deze bestemmingsreserve is door het bestuur gevormd om zowel positieve als negatieve koersontwikkelingen van de beleggingsportefeuille te neutraliseren. De mutatie op deze reserve is het beleggingsresultaat na aftrek van de onttrekkingen aan de beleggingen in verband met het doel waarvoor de beleggingen zijn gevormd. Het bestuur heeft een beperkte bestedingsmogelijkheid gegeven aan deze bestemmingsreserve.

De reserve beleggingen betreft het saldo resultaat beleggingen onder aftrek van de onderhoudsbijdrage aan de Stichting Monumenten Bezit en de toegekende reguliere exploitatiekosten van de vereniging, alsmede de dotatie aan de bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage.

De stand per 31 december 2018 is bepaald rekening houdend met de realisatie vanaf het jaar 2016.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

	2018	2017
	€	€
Overige reserves		
Stand per 1 januari	1.189.615	1.414.066
Bestemming resultaat boekjaar	-1.381.222	-224.451
Stand per 31 december	<u>-191.607</u>	<u>1.189.615</u>

Totstandkoming mutatie overige reserves:

Opbrengsten Beleggingsportefeuilles	1.826.914-	2.725.852
Dotatie Bestemmingsreserve indexering instandhoudingsbijdrage	671.995	1.543.266-
Dotatie Bestemmingsreserve beleggingen	1.181.256	-
Afdracht Stichting Monumenten Bezit	1.215.057-	1.234.613-
Vaste bijdrage in organisatiekosten NMO	123.563-	120.433-
Overschrijding vastgestelde bijdrage 1)	68.939-	51.991-
	<u>1.381.222-</u>	<u>224.451-</u>

1) De overschrijding van de vastgestelde bijdrage is een tijdelijke onttrekking uit het beleggingsdepot om de opstartkosten van de NMO en investeringen te financieren.

Het verloop van het weergegeven bedrag is als volgt:

	2018	2017	t/m 2016	cumulatief
Exploitatieresultaat	-191.732	-171.443	-190.983	-554.158
Rentelasten en soortgelijke kosten	-770	-981	-665	-2.416
Totaal	<u>-192.502</u>	<u>-172.424</u>	<u>-191.648</u>	<u>-556.574</u>
Vaste bijdrage in organisatiekosten	123.563	121.404	120.000	364.967
Overschrijding vaste bijdrage	68.939	51.020	71.648	191.607
Totaal	<u>192.502</u>	<u>172.424</u>	<u>191.648</u>	<u>556.574</u>

Het totaal van de extra onttrokken liquiditeiten uit de Reserves is groter, omdat een deel van de onttrekkingen is gebruikt voor investeringen in Immateriële vaste activa.

Het totaal van de extra onttrokken liquiditeiten is als volgt:

	2018	2017	cumulatief
Extra onttrekkingen liquiditeiten	<u>195.274</u>	<u>94.469</u>	<u>289.743</u>

Het beleid is erop gericht om de onttrekkingen overbodig te maken en in de toekomst te neutraliseren.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

Vastgelegd vermogen

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Bestemmingsfondsen		
Bestemmingsfonds instandhoudingsbijdrage	<u>62.520.250</u>	<u>60.520.250</u>
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
<i>Bestemmingsfonds instandhoudingsbijdrage</i>		
Stand per 1 januari	60.520.250	60.520.250
Toevoeging instandhoudingsbijdrage Oostkerk	<u>2.000.000</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u>62.520.250</u>	<u>60.520.250</u>

De instandhoudingsbijdrage is ontvangen van het Rijk bij de overdracht van de monumenten die zijn doorgeleverd aan de Stichting Monumenten Bezit. Het principe van de instandhoudingsbijdrage is, dat het rendement als basis dient om tot in de oneindigheid het tekort op het beheer en onderhoud van de overgedragen monumenten af te dekken. Bij terugoverdracht aan het Rijk van één of meerdere monumenten dient het bij deze monumenten behorende deel van de instandhoudingsbijdrage mee overgedragen te worden. In 2018 is de ontvangen instandhoudingsbijdrage voor de Oostkerk te Middelburg van € 2.000.000 hieraan toegevoegd.

LANGLOPENDE SCHULDEN

	<u>31 dec. 2018</u>	<u>31 dec. 2017</u>
	€	€
Overige schulden		
Lening Stichting Monumenten Bezit	<u>88.000</u>	<u>132.000</u>
<i>Lening Stichting Monumenten Bezit</i>		
Hoofdsom	220.000	220.000
Aflossing voorgaande boekjaren	<u>-44.000</u>	<u>-</u>
Stand per 1 januari	176.000	220.000
Aflossing	<u>-44.000</u>	<u>-44.000</u>
Stand per 31 december	132.000	176.000
Aflossingsverplichting komend boekjaar	<u>-44.000</u>	<u>-44.000</u>
Langlopend deel per 31 december	<u>88.000</u>	<u>132.000</u>

Deze lening is verstrekt door de Stichting Monumenten Bezit. De lening loopt tot 1 januari 2021. Vervroegde aflossing is toegestaan. De rente bedraagt 0,5%. De lening is direct opeisbaar op verzoek van de Stichting Monumenten Bezit.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.4 Toelichting op de balans

KORTLOPENDE SCHULDEN

	<u>31 dec. 2018</u>	<u>31 dec.2017</u>
	€	€
Aflossingsverplichtingen komend boekjaar		
Lening Stichting Monumenten Bezit	<u>44.000</u>	<u>44.000</u>
Crediteuren		
Crediteuren	<u>4.290</u>	<u>21.459</u>
Overige schulden		
Stichting Monumenten Bezit afdracht onderhoudskosten	1.215.057	1.234.613
Te verrekenen Stichting Monumenten Bezit voorgaande jaren	3.469	3.469
Vakantietoeslag	4.344	4.264
Vooruitontvangen partnerbijdrage	10.000	-
Accountantskosten	4.500	4.500
Nog te besteden deel subsidie provincie Drenthe	-	35.000
Nog te betalen overige kosten	30.814	4.286
Nog te betalen rente	-	981
	<u>1.268.184</u>	<u>1.287.113</u>

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Voorwaardelijke verplichtingen en belangrijke financiële verplichtingen

Huurverplichtingen

De vereniging heeft een huurcontract afgesloten voor de huur van de kantoorruimte op de locatie Daam Fockemalaan 22 te Amersfoort. De huur bedraagt circa € 5.500.- per jaar.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

	2018	2017
	€	€
Baten als tegenprestatie voor leveringen		
Omzet geleverde diensten	22.266	15.484
Subsidiebatens		
Subsidie provincie Drenthe	40.459	25.000
<p>Door de provincie Drenthe is een subsidie verstrekt van in totaal € 60.000 inzake aanloopkosten voor de mogelijke overname van het Rijksvastgoed in Veenhuizen. De prestatieverplichting hiervoor is het uitvoeren van inventarisaties, bouwkundige analyses, formuleren van visie op herbestemming en exploitatieberekeningen. Alsmede het voeren van interactieve sessie met stakeholders en het verder uitwerken hiervan, als ook het uitwerken van businesscase en voorstellen organisatie en vervolgaanpak. In de exploitatie over 2017 en 2018 is het bedrag opgenomen wat hieraan per jaar is besteed. In 2018 is een aanvullende subsidie van € 5.459 ontvangen.</p>		
Overige baten		
Contributies leden	20.000	20.000
Overige baten	24.132	10.257
Aquisitievergoeding	30.000	-
	74.132	30.257
Inkoopwaarde geleverde producten		
Inkopen geleverde diensten	21.163	14.110
Doorbetaling deel subsidie aan partners	30.390	-
	51.553	14.110
Bestedingen doelstelling		
Kosten Nationaal Monumenten Portaal en kennisbijeenkomsten	15.184	15.348

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

	2018	2017
	€	€
Personeelskosten		
Lonen en salarissen	139.613	116.221
Sociale lasten	18.102	12.782
Pensioenlasten	3.326	1.945
Overige personeelskosten	36.204	36.330
	<u>197.245</u>	<u>167.278</u>
<i>Lonen en salarissen</i>		
Brutolonen en salarissen	124.233	103.046
Vakantietoeslag en eindejaarsuitkering	15.380	13.175
	<u>139.613</u>	<u>116.221</u>
Gemiddeld aantal werknemers:		
Gedurende het jaar 2018 waren gemiddeld 1,95 werknemers in dienst op basis van een fulltime dienstverband. In het jaar 2017 waren dit 1,3 werknemers.		
<i>Sociale lasten</i>		
Sociale lasten	<u>18.102</u>	<u>12.782</u>
<i>Pensioenlasten</i>		
Pensioenpremie	<u>3.326</u>	<u>1.945</u>
<i>Overige personeelskosten</i>		
Kantinekosten	551	674
Inhuur personeel	35.173	35.460
Overige personeelskosten	480	196
	<u>36.204</u>	<u>36.330</u>
Afschrijvingen immateriële vaste activa		
Nationaal Monumenten Portaal	<u>1.239</u>	<u>-</u>
Afschrijvingen materiële vaste activa		
Inventaris	<u>439</u>	<u>311</u>
Huisvestingskosten		
Huur onroerend goed	5.920	6.465
Schoonmaakkosten	1.805	561
Overige huisvestingskosten	965	130
	<u>8.690</u>	<u>7.156</u>

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

	2018	2017
	€	€
Verkoopkosten		
Representatiekosten	1.339	954
Reis- en verblijfkosten	9.205	4.678
Congressen en seminars	274	736
Overige verkoopkosten	3.199	4.110
	<u>14.017</u>	<u>10.478</u>
Kantoorkosten		
Kantoorbenodigdheden	542	350
Portokosten	360	119
Telefoonkosten	2.303	1.687
Kosten automatisering	5.861	4.124
Contributies en abonnementen	1.351	521
	<u>10.417</u>	<u>6.801</u>
Algemene kosten		
Accountantskosten en administratie	18.300	15.268
Advieskosten	456	559
Verzekeringen	3.203	3.550
Communicatiekosten	6.575	-
Bankkosten	121	298
Overige algemene kosten	1.150	1.027
	<u>29.805</u>	<u>20.702</u>
Afdracht Stichting Monumenten Bezit		
Afdracht inzake jaarlijks regulier en groot onderhoud	<u>-1.215.057</u>	<u>-1.234.613</u>
Financiële baten en lasten		
Opbrengst van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van effecten		
Ongerealiseerd koersresultaat	-3.496.888	1.254.698
Gerealiseerd koersresultaat	1.271.384	1.034.021
Opgelopen rente	17.993	-5.722
Dividend	311.941	363.785
Couponrente	242.219	221.746
Bankrente	13.458	36.896
Beheerskosten	-187.021	-179.572
	<u>-1.826.914</u>	<u>2.725.852</u>

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

	2018	2017
	€	€
Rentelasten en soortgelijke kosten		
Rente lening Stichting Monumenten Bezit	770	981
Het rendement uit de Beleggingsportefeuilles is als volgt verwerkt:		
Saldo per 1 januari / ontvangen van het Rijk	65.787.075	64.527.776
Afdracht Stichting Monumenten Bezit	1.215.057	1.234.613
Dotatie Bestemmingsreserve	-671.995	1.543.266
Dotatie Reserve Beleggingen	-1.181.256	-
Dotatie Overige reserve	-1.381.222	-224.451
Exploitatiekosten organisatie	192.502	172.424
Opbrengst beleggingsportefeuilles	-1.826.914	2.725.852
Nog te ontvangen dividendbelasting	-48.627	-41.678
Onttrokken bedragen	-1.530.713	-1.424.875
Dotatie instandhoudingsvergoeding Oostkerk	2.000.000	-
Saldo Beleggingen per 31 december	64.380.821	65.787.075

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

1.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

Analyse verschillen tussen begroting en realisatie

Het verschil tussen begroting en realisatie wordt voor een groot deel veroorzaakt door het project Nationaal Monumenten Portaal. Het Nationaal Monumenten Portaal is in december 2018 in gebruik genomen, bij de begroting was ervan uitgegaan dat dit halverwege het jaar zou zijn. Zowel opbrengsten als hiermee samenhangende kosten zijn hierdoor in 2018 lager dan begroot.

De overige baten zijn hoger dan begroot door opbrengsten uit de Training Effectief Monumentenbeheer en de collectieve dienstverlening taxaties voor leden. De hiermee samenhangende kosten zijn verantwoord onder inkoopwaarde geleverde diensten.

Afschrijvingskosten van de Immateriële vaste activa zijn lager door de reeds hierboven genoemde latere ingebruikname van het Nationaal Monumenten Portaal.

Personeelskosten zijn hoger door aannemen van extra personeel en inhuur van consultants.

Verkoopkosten zijn hoger vooral door hogere reis- en verblijfkosten mede door toename van het aantal acquisitietrajecten.

Kantoorkosten zijn hoger vooral door hogere automatiseringskosten inzake uitbreiding aantal gebruikers.

De algemene kosten zijn gestegen door de in 2018 ingevoerde nieuwe huisstijl en uitbreiding activiteiten op gebied van communicatie.

De opbrengst van beleggingen is lager dan begroot door negatieve beleggingsresultaten. Dit vooral door negatieve ontwikkeling van de beurs eind 2018. In 2019 heeft de beurs zich weer in positieve manier hersteld.

Bezoldiging bestuur

De voorzitter ontvangt een kostenvergoeding van € 600 per jaar. Overige bestuursleden ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden.

Vereniging Nationale Monumentenorganisatie

w.g.
A.J.M. Valk, voorzitter

w.g.
C.S.T.J. Huijts, penningmeester

w.g.
J.A. Blom, lid

w.g.
S.C.J.M. Pijnenborg, lid

w.g.
P.A. van den Tweel, lid

w.g.
C. Lever, lid

w.g.
M.G.A.C. van den Tweel, lid

2. Overige gegevens

2.1 Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

Omtrent de bestemming van het resultaat is in artikel 15 van de statuten het volgende bepaald:

Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van de vereniging en van alles betreffende de werkzaamheden van de vereniging, naar de eisen die voortvloeien uit deze werkzaamheden, op zodanige wijze een administratie te voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde de rechten en verplichtingen van de vereniging kunnen worden gekend.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de algemene ledenvergadering van Vereniging Nationale Monumenten Organisatie

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen

jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Vereniging Nationale Monumenten Organisatie te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Nationale Monumenten Organisatie per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de winst- en verliesrekening over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging Nationale Monumenten Organisatie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die onder andere bestaat uit het bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag in overeenstemming met RJ- Richtlijn 640.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ- Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vereniging in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vereniging te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vereniging haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er

echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de met governance belaste personen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de met governance belaste personen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Aalsmeer, 24 juli 2019

Davvero Accountants

Was getekend: drs. C. Mekke RA

Davvero Accountants

Aalsmeer

Kvk nummer: 69211620